

pălărierilor din Reghinul Săsesc într-o concordanță cu mentalitatea și regulile scrise sau nescrise ale evului mediu.

Cartea se încheie cu două anexe, respectiv transliterarea a două din cele mai importante documente folosite în cercetarea subiectului de față: lista maiștrilor pălărieri din Reghinul Săsesc între anii 1809–1909 și o carte de pelerinare a calfei Késmarki Alexander din Reghin-sat. Transliterarea celor două documente întregeste informația referitoare la una din cele mai târzii bresle apărute în spațiul urban transilvănean, și care respectă în linii generale modul de organizare și evoluție al breslelor de același gen din spațiul apusean.

În concluzie, cartea lui Dorin-Ioan Rus – *Breasla pălărierilor din Reghinul Săsesc* poate fi considerată un element important în lungul demers istoriografic care se vrea a descifra evoluția societății medievale din spațiul transilvănean, putând fi totodată un îndemn pentru ceilalți cercetători spre o abordare istorică și a altor fenomene legate de economia evului mediu transilvănean.

MIHAELA MĂNĂRĂZAN

Vasile Mărculeț, *Justinianus I Caesar Roman și suveran creștin*, Mediaș, Editura Samuel, 2007, 185 p.

Volumul *Justinianus I Caesar Roman și suveran creștin*, elaborat de istoricul Vasile Mărculeț, reprezintă un demers sistematic de abordare a unei problematici circumscrise istoriei pozitivistice, domeniu al istoriei, care se validează cu mult succes în istoriografia românească din sudul Transilvaniei.

Cei care urmăresc producția istoriografică constată că în ultimii 15 ani, scrisul istoric a cunoscut experiențe dintre cele mai interesante, fiind marcat evident de noile paradigme ale cunoșterii în domeniu: istorie mentalităților și imaginarul social. Însă, așa cum remarca și academicianul Alexandru Zub există riscul unei istorii a mentalităților în exces și lipsite de reperele certe ale pozitivismului. Pe acest fundal, lucrarea lui Vasile Mărculeț este cu atât mai reprezentativă cu cât utilizează și instrumentele istoricului mentalităților, dar bine dozată și într-un discurs coerent, centrat pe tematica asumată.

Volumul este structurat în patru capitole, este prevăzut cu considerații finale, abrevieri, rezumate în franceză, engleză, germană, și bineînțeles cu o listă bibliografică, denumită de autor, ca fiind selectivă, cuprinzând 99 lucrări, practic întreaga bibliografie savantă despre epoca lui Justinianus.

Așa cum menționează autorul, în introducere, împăratul Justinianus I este o personalitate dominantă a secolului al VI-lea, căci sub domnia sa (527–

565) Imperiul Romano-Bizantin va cunoaște maxima sa afirmare politică și militară. Evoluând însă în cadre creștine, universalismul Noii Rome a înregistrat deplina sa afirmare și materializare în secolul al VI-lea, grație politicii promovate de împărat, ca Cezar roman și suveran creștin. Un aspect interesant al lucrării, corect formulat de istoricul Mărculeț, îl reprezintă ideologia politică bizantină. Este aproape un truism să menționezi că mai toate imperiile și-au instrumentalizat ideologic supușii. În acest sens, sociologul și politologul Karl Mannheim conchidea că ideologia face parte în mod indisolubil din societatea umană. El se îndoiește că cineva poate rămâne în afara rețelei ideologice care este țesută prin economie, interese sociale sau politice. Astfel, teza lui este că universul uman este eminentamente ideologic. În spațiul românesc, „*homo bucovinensis*”, ce trăia într-un climat multilingv, de bunăstare și toleranță, acoperire faptică reală a „mitului hasburgic”, a făcut carieră însemnată în mentalul Bucovinei până în anii '30 ai secolului trecut. Emmanuel Turczynski arată că Austria a practicat în Bucovina o politică de modernizare, fapt ce argumentează existența în această provincie a celebrului *homo bucovinensis*.

Circumscriș tematicii noastre, ideologia romano-bizantină, fundamentată pe ideea creștină, menționa Stelian Brezeanu, se concretizează într-un program de acțiune politică pentru suveranii romano-bizantini, având o dublă componentă: internă și externă. La nivel intern, imperiul avea misiunea de a converti la creștinism toate popoarele din interiorul frontierelor sale, iar componenta externă este aceea de a extinde granițele spiritului creștin, identificate cu cele ale Imperiului Romano-Bizantin. Sursa bibliografică este selectată în mod fericit de Vasile Mărculeț, căci este un izvor istoric ce arată claritate și forță de sugestie. Ce surprinde plăcut este faptul că încă din introducere, autorul face trimitere la voci cu mare autoritate în domeniul bizantinologiei: Hélén Ahrweiler, Charles Diehl, Edouard Gibbon, Nicolae Iorga, ceea ce creează premisele unui trend pozitiv în capitolele următoare.

Pe același palier al discuției remarcăm faptul că volumul se află la momentul de bilanț al unor preocupări științifice de mai lungă durată ale autorului. Planul de structurare a volumului este unul fericit ales, logic și firesc. În primele două capitole, este evidentă acomodarea autorului cu problematica internă a ideii imperiale și ideii creștine, importantă în glorificarea puterii imperiale și constituirea unei administrații flexibile, o bună organizare a provinciilor, și deci, consolidarea statului în perspectiva materializării ideii imperiului universal prin expansiunea externă. Într-un climat propice deschiderii spre orizonturile noi ale istoriografiei *Annales*lor, Vasile Mărculeț se remarcă printre istoricii atrași de abordarea explicită a socialului. Paradigma propusă de istoricii de la *Annales*, François Simiand și Jean François Revel, la

care aderă și istoricul sibian reprezintă o perspectivă coerentă, dinamică; toate elementele vieții bizantine fiind conexe unele de altele. Spre exemplu: reforma administrativă în scopul asanării venalității și lichidarea indolenței funcționarilor și a magistraților, intensificarea centralizării statale este indisolubil legată de codificarea dreptului roman impusă de realitățile politice, codificare realizată de o comisie alcătuită din 10 juriști, coordonată de Trebonianus, cel mai important jurist romano-bizantin al perioadei. La acest segment din volum se remarcă cele 13 pagini dedicate codificării dreptului roman, care pun în evidență o elaborare minuțioasă, o investigație insistentă și completă prin parcurgerea unei bibliografii consistente la nivel național și internațional.

Sub lupa istoricului se află alt profil al activității lui Justinian: „iubitorul de construcții” așa cum este prezentat în volum. Inclusiv, Procopius din Cezareea, unul dintre exponenții aristocrației senatoriale, lezate de reformismul imperial, este copleșit de admirație pentru activitatea constructivă a lui Justinian: „Este peste putință să descrii tot ce a înfăptuit acesta cu suflet mare și îndeosebi construcțiile sale”. Grav deteriorat în timpul războaielor Nika (11 ianuarie- 18 ianuarie 532) Constantinopolul a fost reconstruit de Justinianus, având concursul celor mai străluciți arhitecți ai momentului. Palatul Sacru, Biserica Sfânta Sofia sunt doar câteva repere ale activității constructive din capitala imperiului. Această activitate febrilă se constată din Mesopotamia, Siria, Constantinopol, până în Italia și Spania, din Africa de Nord până în Grecia, și până la Dunăre. Istoricul Vasile Mărculeț surprinde cu deosebită acuratețe întreaga disponibilitate a lui Justinian pentru marea operă constructivă. El precizează că a fost, probabil, ultimul împărat romano-bizantin care a acordat o atenție sporită refacerii fortificațiilor și a orașelor sudice din fosta Dacie Traiană. Un exemplu, în acest sens, este oferit de localitățile Sucidava și Dierna.

Odată cu ultimele două capitole ale lucrării, al III-lea și al IV-lea, autorul își continuă trendul ascendent, prin ținuta științifică elevată, prin facintra expunerii, prin cunoașterea exactă a spațiului geografic în care se derulează evenimentele. Capacitatea de a penetra în mentalul colectiv este atât de evidentă, încât în momentul prezentării conflictelor militare ai în fața ta un câmp de bătaie și-ți poți imagina tumultul înclăștărilor. La granița orientală, principalul adversar, corect identificat de istoricul Vasile Mărculeț, împotriva căruia se impunea să fie canalizat efortul diplomatic și militar era Persia Sassanidă. Investit cu atribuțiile de *magister militum per Orientem*, generalul Belisarios obține o nouă victorie împotriva armatei persane sub zidurile cetății Dara, însă urmează dezastrul de la Sura și regele persan, Chosroes I, și autoritățile imperiale încheie, în anul 532, o „pace eternă”. Conflictul este reluat în anul 540, dar după repunerea lui Belisarios în fruntea trupelor din Orient,

urmează un nou armistițiu în 545. În anul 557, între Imperiul Romano-Bizantin și Persia Sassanidă survine un nou armistițiu, ce va fi prelungit până în anul 562, când între cele două puteri se încheie o pace pe 50 de ani. Cu inteligența nativă ce-l caracterizează, Vasile Mărculeț constată că înfrângerile suferite de Imperiul Romano-Bizantin pe teatrele de operațiuni militare din Orient au fost expresia slabei importanțe acordată de Justinianus I frontierei răsăritene, în contextul angajării masive a resurselor militare, materiale și financiare ale statului în Apus, în acțiunea de recucerire a fostelor provincii romane vest-mediteraneene. Prin această concluzie, istoricul sibian își valorifică calitățile de istoric și deosebita forță de persuasiune.

Primul obiectiv al politicii de recucerire a lui Justinianus în bazinul mediteranean, l-a reprezentat desființarea regatului vandal din Africa de Nord și încorporarea fostei Africi romane în granițele imperiului. Acest succes militar a fost obținut datorită profesionalismului generalului Belisarios, învingătorul de la Tricamarium. Este bine rezolvată, după opinia noastră, și derularea celui de-al doilea obiectiv major, principalul ca importanță însă, al politicii de recucerire întreprinsă de Justinianus I, recucerirea Italiei și desființarea Regatului Ostrogot între anii 535–555. Și acest succes s-a datorat abilităților și capacităților militare ale generalilor Belisarios și Narses. Ultimul mare obiectiv al politicii externe imperiale este recucerirea Sud-Estului Spaniei vizigote, realizate între anii 554–555.

Capitolul IV intitulat Consecințele politicii universaliste a lui Justinianus I se înscrie pe aceeași linie ascendentă, cu o problematică pe care, în calitate de lector, o simți mai aproape de autor, cu atenția sa de a surprinde nuanțele, subtilitățile demersului asumat de istoric. Sunt reușite paginile acestui capitol care conchid la ideea că acest efort militar pentru recucerirea Daciei Sudice, a Africii de Nord a Peninsulei Italice și a Sud Estului Peninsulei Iberice au solicitat un mare efort uman și material pentru Imperiul Romano-Bizantin, soldându-se și cu mari pierderi umane și distrugerii materiale. Ultima frază a capitolului surprinde cu precizie și acuratețe întreaga chintesență a consecințelor politicii universaliste realizate de Justinianus I: „La moartea sa, Justinianus lăsa urmașilor săi un imperiu întins, cum nu mai fusese de la Constantin cel Mare, dar epuizat în interior din punct de vedere militar, economic și financiar, și măcinat de contradicții ireconciliabile, politice și sociale, care se confruntă pe plan extern și pe care nu mai avea resurse militare și mijloace financiare să le anihileze”.

În concluzie, suntem în măsură să afirmăm că stilul captivant, dar și tematica propusă fac din volumul *Justinianus I Caesar roman și suveran creștin* o contribuție importantă la istoriografia problemei la nivel european.

Prof. dr. PETRE DIN